

टोल विकास समिति सञ्चालन कार्यविधि, २०७५

प्रस्तावना

सामुदायिक प्रयासमा टोल बस्तीको सामाजिक तथा आर्थिक विकास, स्थानीयस्तरमा सुशासन प्रवर्द्धन गर्न गाउँपालिकाका सबै बस्तीहरूमा निश्चित भौगोलिक क्षेत्रभित्र रहेका सबै घरधुरी सदस्य बनाई वडा समितिको मातहत तथा सहयोगीको रूपमा रहने गरी टोल विकास समिति गठन गर्न र सो समितिको कामलाई व्यवस्थित गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी कार्यपालिकाले यो कार्यविधि बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

- (१) यस कार्यविधिको नाम “टोल विकास समिति सञ्चालन कार्यविधि, २०७५” रहेको छ ।
- (२) यो कार्यविधि कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मिति देखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. उद्देश्य

टोल विकास समिति गठन गर्नुका मुख्य उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन् :

१. टोल, बस्तीस्तरमा विभिन्न निकायहरूबाट प्रवाह हुने सेवामा टोलवासीको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने,
२. टोलवासीहरूमा उच्चमशीलताको विकास गराई टोलस्तरमा लघु उद्यमको सिर्जना, विकास र प्रवर्द्धन गर्ने,
३. टोल बस्तीस्तरमा समानता, समताको भावना जागृत गराउने, आपसी सद्भाव, समझदारी, समन्वय र मेलमिलाप कायम गराउने,
४. आर्थिक, सामाजिक सवालमा सबै टोलवासीहरूलाई निर्णय प्रक्रियामा समान अवसर र अधिकार प्रदान गर्ने,

५. टोलको सामाजिक कार्यमा पारदर्शिता कायम गरी सुशासनलाई बढवा दिने,
६. बस्ती टोलस्तरमा सबै समितिहरूको प्रवेशद्वारको रूपमा टोल विकास समितिलाई विकास गर्दै गाउँपालिका लगायत विभिन्न निकायहरूमा सञ्चालन हुने विकास कार्यमा सहयोग गर्ने,
७. टोल विकास समितिलाई वडाभन्दा तल्लो एकाइको रूपमा विकास गरी सहभागितात्मक योजना तर्जुमा, अनुगमन एवं मूल्याङ्कन प्रक्रियामा सहभागी गराउने,
८. टोलका सदस्यहरूमा गरिवीलाई निश्चित आधारमा वर्गीकरण गरी तिनीहरूको अभिलेख तयार गर्ने,
९. टोलको समग्र विकासका लागि कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्ने,
१०. वातावरणमैत्री तथा बालमैत्री गाउँ घोषणा गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने ।

३. गठन प्रक्रिया

टोल विकास समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :

१. गाउँपालिका क्षेत्रका बस्तीहरूको निश्चित भौगोलिक क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने घरपरिवारका सदस्यहरूबाट टोल विकास समितिको गठन गरिनेछ ।
२. पहिलोपटक टोल बस्तीमा बसोबास गर्ने घरपरिवारका एक घर एक जनाको भेलाबाट टोल विकास समिति गठन गरिनेछ । टोल विकास समितिमा टोलको कामलाई व्यवस्थित गर्न अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव र आवश्यकता अनुसारका सदस्यहरू रहेको एक टोल विकास कार्यसमिति गठन हुनेछ । यस्तो कार्यसमिति साधारण सभाको सर्वसम्मत वा सो नभएमा बहुमतबाट पुनर्गठन हुनेछ । टोल विकास कार्य समितिको अवधी २ वर्षको हुनेछ । एकपटक अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव भएको व्यक्ति पुनः सोही पदमा दुई वर्षको अवधी व्यतित

नभई नियुक्त हुनेछैन । कार्यसमितिमा अध्यक्ष सचिव वा कोषाध्यक्ष मध्ये कुनै एक जना अनिवार्य रूपमा महिला हुनुपर्नेछ ।

३. टोल विकास समिति गठन गर्दा सकेसम्म टोलका सम्पूर्ण घरधुरीलाई एक घर एक सदस्यको रूपमा समेटनुपर्दछ । सो सम्भव नभए कम्तीमा ८० प्रतिशत घरधुरी सहभागी गराई टोल विकास समिति गठन गरिनेछ । टोल विकास समितिमा सहभागी भएका सदस्यहरूमध्ये कम्तीमा एक तिहाई महिला आवद्ध गराउनु पर्नेछ ।
४. टोल विकास समितिको व्यवस्थापन ढाँचालाई स्पष्ट पार्न अनुसूची-१ मा उल्लेखित नमूना विधानका आधारमा टोल विकास समितिको विधान तयार गर्नुपर्नेछ ।

४. सूचीकृत गर्ने व्यवस्था

टोल विकास समितिको सूचीकृत देहाय बमोजिम हुनेछ :

१. टोल विकास समितिको बैठकमा सर्वसम्मत निर्णय गराई प्राप्त निवेदनको आधारमा गाउँपालिकाले त्यस्तो टोल विकास समितिलाई सूचीकृत गर्नेछ । टोल विकास समितिलाई गाउँपालिकामा सूचीकृत गर्दा पेश गर्ने निवेदनको नमुना अनुसूची-२ मा उल्लेख गरिए बमोजिम हुनेछ । टोल विकास समितिबाट निर्णय गरी सूचीकृतका लागि निवेदन पेश गरेमा गाउँपालिकाले टोल विकास समिति सूचीकृत गर्नुका साथै अनुसूची-३ बमोजिमको ढाँचामा अभिलेख खडा गरी अनुसूची - ४ बमोजिमको ढाँचामा प्रमाण-पत्र प्रदान गर्नुपर्नेछ । यसरी टोल विकास समितिको दर्ता गर्दा गाउँपालिकाले रु ५००/- शुल्क लिनेछ ।
२. टोल विकास समितिले यस कार्यविधि बमोजिमका उद्देश्य विपरीत कुनै काम गरेमा वा प्रचलित कानूनले गर्न नपाउने कार्य गरेमा गाउँपालिका टोल विकास समितिलाई सूचीकृत गरी

दिएको प्रमाणपत्र खारेज गर्न समेत सक्नेछ । सूचीकृत खारेज भएपछि सो स्थानमा नयाँ टोल विकास समिति गठन हुनेछ ।

५. टोल विकास समितिको काम, कर्तव्य

टोल विकास समितिले आफ्नो टोल क्षेत्रको समग्र विकास र सदस्यहरुको अधिकतम हितका लागि देहायका कार्यहरु गर्नेछ :

१. टोलमा धनी, गरिबको भावना हटाई सबै सदस्यहरुलाई निर्णय प्रक्रिया र स्रोतमा समान अधिकार प्रदान गर्ने,
२. विभिन्न सरकारी एवं गैर सरकारी निकायहरूसँग सुमधुर सम्बन्ध स्थापित गरी टोलको विकासको लागि सहजीकरण गर्ने,
३. टोलमा उच्चम विकाससँग सम्बन्धित योजनाहरु संचालन गर्न आवश्यक सहजीकरण गर्ने,
४. टोलमा सडक ढल लगायतका पूर्वाधारमा गाउँपालिकाको अनुमतिमा समितिको निर्णयानुसार सेवा शुल्क लिने,
५. टोलको विकासका लागि विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त स्रोतको उच्चतम सदुपयोग गर्ने,
६. टोलको सामूहिक समस्या पहिचान गरी प्राथमिकताको आधारमा टोल विकास योजना तर्जुमा गर्ने,
७. एच.आइ.भी./एड्स, अन्धविश्वास, छाउपडी प्रथा, बाल विवाह, बहु विवाह, छुवाछुत, मद्यिरा सेवन, लैंगिक हिंसा जस्ता सामाजिक समस्याको पहिचान गरी सुधारका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने,
८. टोलको आर्थिक तथा सामाजिक तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्न सूचना अभिलेख राख्ने,
९. सहभागितात्मक योजना तर्जुमा गर्दा प्राथमिकताको आधारमा आयोजनाहरुको पहिचान गरी वडामा सिफारिस गर्ने ,

१०. टोलमा विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरुबाट प्राप्त योजनाहरुको अनुगमन गरी पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने,
११. टोलमा विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी समिति मार्फत प्राप्त हुने कार्यक्रमहरु टोल विकास समिति मार्फत संचालन हुने वातावरण सिर्जना गर्ने,
१२. आफ्नो वडा तथा टोललाई वातावरणमैत्री तथा बालमैत्री बनाउने खालका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने,
१३. टोलमा भवन निर्माण मापदण्ड, सामाजिक सुरक्षा भत्ता आदि सामाजिक सरोकारका विषयमा चेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने,
१४. टोलमा रहेका सार्वजनिक, पर्ती, ऐलानी आदि जग्गाको संरक्षणमा गाउँपालिकालाई सहयोग गर्ने,
१५. गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनका लागि सहयोग प्रदान गर्ने,
१७. गाउँपालिकासँग भएको समझदारी अनुसारका अन्य कार्यहरु गर्ने।

६. टोल विकास समितिको कार्य समितिको बैठक

टोल विकास समितिको कार्य समितिको बैठक व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछ :

१. टोल विकास समितिका सदस्यहरुको हित, सहयोग एवं समन्वयका लागि टोल विकास समितिको कार्य समितिको बैठक महिनामा कम्तिमा १ पटकमा नघट्ने गरी बस्नेछ ।
२. समितिको बैठकमा सामाजिक परिचालक, वडा समितिका प्रतिनिधिहरु लगायत अन्य सरोकारवालाहरुलाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।
३. सचिवले समितिको बैठकको निर्णयहरु बैठक पुस्तिकामा लेखी प्रमाणित गराउनु पर्नेछ ।

७. टोल विकास समितिका कार्य समितिको पदाधिकारीहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार

टोल विकास समितिका कार्य समितिको पदाधिकारीहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

- क) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार
- १) समितिको नियमित बैठक बोलाउने, बैठकका लागि मिति, समय र स्थान तोक्ने ।
 - २) बैठकको अध्यक्षता गरी बैठक संचालन गर्ने ।
 - ३) बैठकमा अनुशासनको पालन गर्न लगाउने र छलफलका विषयहरु टिपोट गर्ने वा गर्न लगाउने ।
 - ४) छलफल हुँदा सबैको विचार संकलन गर्ने र सर्वसम्मत निर्णय गर्न पहल गर्ने ।
 - ५) निर्णयहरु लागू गर्ने र गर्न लगाउने ।
 - ६) विकासको कार्यमा सबैलाई समेटेर नेतृत्व प्रदान गर्ने ।
 - ७) समितिले आर्जन/प्राप्त गरेको नगद वा जिन्सी सामानको सुरक्षाको प्रबन्ध मिलाउने ।
 - ८) विशेष बैठकको आवश्यकता परेमा विधान बमोजिम बैठक बोलाउने ।
 - ९) कार्यविधि बमोजिम अन्य कार्यहरु गर्ने ।
- ख) समितिको सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार :
- १) अध्यक्षको आदेश अनुसार बैठक बोलाउने ।
 - २) एकतिहाई सदस्यले विशेष बैठकका लागि लिखित माग गरेमा विधान बमोजिम बैठक बोलाउने ।
 - ३) छलफलका प्रस्तावहरु संकलन गरी बैठकमा पेश गर्ने र बैठकको निर्णय लेखी निर्णय प्रमाणित गराउने ।

- ४) समितिको क्रियाकलापको बारेमा सदस्यलाई जानाकारी गराउने ।
- ५) तोकिएका अन्य कार्य गर्ने ।
- ग) समितिका कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :
- १) समितिको आम्दानी र खर्चको विवरण तयार गर्ने ।
- २) खर्चको लेखापरीक्षण गराउने ।
- ३) बैकमा खाता सञ्चालन गर्दा संयुक्त रुपमा खाता संचालन गर्ने ।
- ४) समितिको नगद र जिन्सी सामानको जिम्मा लिई सुरक्षा गर्ने ।
- घ) समितिका सदस्यहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार :
- १) गाउँपालिकासँग भएको साभेदारीपत्रमा उल्लेखित शर्तअनुसार गर्नुपर्ने कामहरु गर्ने ।
- २) समितिको हिसाव किताब जाँच गर्ने ।
- ३) समितिका पदाधिकारीहरुले गरेका कामको मूल्याङ्कन नियमित रुपमा गर्ने ।
- ४) आवश्यकता अनुसार समितिका सञ्चालनका लागि आवश्यक नीति नियम बनाउने र सो पालना भए नभएको हेर्ने ।
- ५) आवश्यकताअनुसार अध्यक्ष, सचिव, कोषाध्यक्षहरुलाई सघाउने ।
- ६) तोकिएका अन्य कार्यहरु गर्ने ।
८. आर्थिक व्यवस्थापन

समितिको आम्दानी, खर्च, लेखापरीक्षण लगायत आर्थिक व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछ :

क) टोल विकास समितिको आम्दानी

१) विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु विभिन्न सामुदायिक समिति तथा व्यक्तिहरुबाट प्राप्त हुने सहायता र अनुदान ।

२) टोल विकास समितिले आयमूलक कार्यहरु सञ्चालन गरी प्राप्त हुने आम्दानी ।

३) समितिको विकास निर्माणका लागि टोल विकास कोषको रुपमा टोल विकास समितिको आम्दानीको निश्चित प्रतिशत समितिको निर्णयानुसार छुट्टयाउने रकम ।

४) समितिले अन्य स्रोतबाट जम्मा गरेको रकम ।

तर कुनै विदेशी सस्था वा विदेशी सहयोगबाट सञ्चालित सस्थाबाट प्रचलित कानुन बमोजिम अनुमति नलिई सहयोग लिन पाईने छैन ।

ख) खर्च

१) समितिको विकास निर्माणका लागि टोल विकास कोषको रकम समितिको निर्णयानुसार खर्च हुनेछ ।

२) समिति सञ्चालन, व्यवस्थापन र लेखापरीक्षणका लागि गर्नुपर्ने खर्चहरु टोल विकास समितिको नीति बमोजिम खर्च हुनेछ ।

ग) बचत

१) टोल विकास समितिले आर्जन गरेको आम्दानीबाट खर्च खटाई बाँकी रहेको रकम समितिको बचत मानिनेछ ।

२) बचत रहेको रकम समितिको निर्णयानुसार टोलको विकासका लागि खर्च गरिनेछ ।

घ) लेखा

समितिको लेखा देहाय बमोजिम हुनेछ :

अ) कोषाध्यक्षले सबै प्रकारको नगदी तथा जिन्सी आम्दानी, सम्पूर्ण विकास खर्चको विवरण, समितिको सञ्चालन र व्यवस्थापनमा भएको प्रशासनिक खर्चहरूको स्पष्ट लेखा राख्नुपर्दछ ।

आ) कोषाध्यक्षले राखेको आम्दानी खर्चको हिसाव टोल विकास समितिको बैठकमा पेश गर्नुपर्दछ ।

ड) लेखापरीक्षण

समितिको लेखापरीक्षण देहाय बमोजिम हुनेछ

१) गाउँपालिकाले नियुक्त गरेको लेखापरीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराउनुपर्नेछ ।

२) आवश्यकता अनुसार नगरपालिकाले पनि समितिको आम्दानी खर्चको परीक्षण गर्न सक्नेछ ।

३) समितिले आफ्नो वार्षिक लेखापरीक्षणको प्रतिवेदन गाउँपालिकामा समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।

९. विविध

क) यो कार्यविधि प्रचलित नेपालको ऐन, नियमहरूसँग बाँझिएमा बाँझिएका बुँदाहरू स्वतः खारेज हुनेछन् ।

ख) यो कार्यविधि कार्यन्वयनको क्रममा कुनै बाधा अड्चन आएमा सो को कार्यपालिकाले निर्णय गरी फुकाउन सक्नेछ ।

अनुसूची - १

..... टोल विकास समितिको विधान

प्रस्तावना :

स्थानीय रुपमा उपलब्ध श्रम, सिप, र साधन तथा अवसरहरुलाई अधिकतम परिचालन गर्दै नगरको सामाजिक तथा आर्थिक व्यवस्थालाई एक अर्काका परिपुरकको रुपमा विकसित गरी गरिवी न्यूनीकरणका प्रयासमा ठोस योगदान पुरयाउने, सहभागितात्मक योजना तर्जुमा गर्ने तथा आफ्नो टोलको समग्र विकास गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न यो.....टोल विकास समिति स्थापना गरी संचालन गर्न यो विधान बनाईएको हो ।

१. प्रारम्भिक :

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

(क) यो विधानटोल विकास समितिको विधान हुनेछ ।

(ख) यो समिति को नामहुनेछ ।

(ग) यो विधानटोल विकास समितिको साधारण सभाबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागु हुने छ ।

(घ) यस समितिको कार्यालयमा हुनेछ ।

(ङ) यस समितिको सीमाना देहाय बमोजिम हुनेछ ।

पूर्व.....पश्चिम.....

उत्तर.....दक्षिण.....

२. परिभाषा :

विषय र प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस विधानमा :

१. समिति भन्नालेटोल विकास समितिलाई सम्भन्नुपर्छ ।

२. विधान भन्नाले टोल विकास समितिको विधानलाई सम्झनु पर्छ ।
३. साधारण सभा भन्नाले समितिको साधारण सदस्यहरुको भेला सम्झनुपर्छ ।
४. समिति भन्नाले टोल विकास समितिको कार्य समिति सम्झनु पर्छ ।
५. बैठक भन्नाले समितिको संयुक्त वा छुट्टाछुट्टै बैठक सम्झनुपर्छ ।
६. पदाधिकारी भन्नाले कार्यसमितिका अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव र सदस्यहरुलाई जनाउछ ।

३. संगठित समिति हुने :

- (क) समितिको आफ्नो छुट्टै छाप हुनेछ । साथै समितिले व्यक्ति सरह आफ्नो नामवाट काम गर्न सक्नेछ ।
- (ख) समिति ले चल अचल सम्पति प्राप्त गर्न,उपभोग गर्न सक्नेछ ।
तर समिति ले आफ्नो अचल सम्पति बिक्रि गर्न भने पाउने छैन । समिति विघटन भएमा समितिको नाममा रहेको सम्पुर्ण चल अचल सम्पति गाउँपालिकामा हस्तान्तरण हुनेछ ।

४. समितिका उद्देश्यहरु :

टोल क्षेत्रको सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि देहाय बमोजिमको उद्देश्य हुनेछ ।

- (क) टोल स्तरमा सक्षम र दिगो रूपमा विकास गर्ने ।
- (ख) टोलका व्यक्तिहरुको आयमा वृद्धि गर्ने कार्यक्रमको संचालन गरी गरिवी न्यूनीकरणमा मद्दत पुर्याउने ।
- (ग) स्थानीय स्तरको विकास प्रक्रियालाई दिगो र आत्मनिर्भर बनाउन स्थानीय समुदायको क्षमता विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग पुर्याउने ।
- (घ) सहभागितात्मक योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रक्रियामा सहभागी हुँने ।

५. टोल विकास कार्य समिति गठन

टोल विकास कार्य समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) गाउँपालिकाको बस्तीहरूको निश्चित भौगोलिक क्षेत्रभित्रका टोल बस्तीतहमा रहेका घरपरिवारका सदस्यहरूबाट टोल विकास समिति गठन गरिनेछ ।

(ख) पहिलो पटकका लागि टोल बस्तीका बासिन्दाको व्यापक भेलाबाट अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव र आवश्यकता अनुसारका बढिमा ५ सदस्यहरू रहेको एक टोल विकास कार्य समिति गठन हुनेछ । दोस्रो पटकको हकमा यस्तो कार्य समिति साधारण सभाको सर्वसम्मत वा सो नभएमा बहुमतबाट पुर्नगठन हुनेछ । टोल विकास कार्य समितिको अवधि २ वर्षको हुनेछ । एकपटक अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव भएको व्यक्ति पुनः सोही पदमा लगत्तै दुई वर्षको अवधि व्यतित नभई नियुक्ति हुने छैन कार्य समितिमा कम्तिमा ५० प्रतिशत सदस्यहरू र अध्यक्ष वा कोषाध्यक्ष मध्ये कुनै एक जना अनिवार्य रूपमा महिला हुनुपर्ने छ ।

(ग) टोल विकास समिति गठन गर्दा सकेसम्म टोलका सम्पुर्ण घरधुरीलाई समेटनु पर्दछ । यदि सो सम्भव नभए कम्तिमा ८० प्रतिशत घरधुरीलाई सहभागी गराई टोल विकास समिति गठन गरीने छ । टोल विकास समिति मा सहभागी भएका सदस्यहरूमध्ये कम्तिमा ५० प्रतिशत महिला आवद्ध गराउनु पर्नेछ । सामान्यतया कम्तिमा ५० घरधुरी भएको र भौगोलिक रूपमा मिलेको बस्तीलाई एउटा टोल कायम गरिनेछ ।

६. समितिका कार्यहरू :

टोल विकास समितिका कार्यहरू वडा कार्यालयको मातहतमा रही वडा कार्यालयसंग समन्वय गरी देहाय बमोजिम हुनेछन् :

१. प्रत्येक टोल स्तरमा सम्भव भए सम्म सबै घरपरिवार सहभागी भएको टोल विकास समिति गठन गर्ने

२. समितिका सदस्यहरूलाई उच्चमशीलतातर्फ अग्रसर गराउन आवश्यक पहल गर्ने तथा सोही वमोजिमका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
 ३. टोलमा आईपरेका समस्याहरू समाधान गर्न एकअर्कामा भाइचारा सम्बन्ध कायम गरी सभ्य समाजको सिर्जना गर्ने ।
 ४. उपलब्ध स्रोतको समुचित परिचालन गर्दै टोलको समग्र विकासका लागि टोल विकास योजना बनाउने ।
 ५. एच. आइ.भी /एड्स, अशिक्षा, अन्धविश्वास, बाल विवाह बहुविवाह, छुवाछुत, मद्यिरा सेवन, लैंगिक हिंसा जस्ता सामाजिक समस्याका वारेमा सम्पूर्ण टोल विकास समिति सदस्यहरूलाई चेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
 ६. आफ्नो टोल तथा सार्वजनिक स्थानमा वृक्षारोपण गर्ने ।
 ७. आफ्नो वडा तथा टोललाई वातावरणमैत्री तथा बालमैत्री बनाउने विविध कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने
 ८. टोलमा वसोवास गर्ने बासिन्दाका वीचमा भवन निर्माण मापदण्ड, सामाजिक सुरक्षा भत्ता लगायतका सामाजिक सरोकारका विषयहरूमा विभिन्न चेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
 ९. वातावरणमैत्री स्थानीय शासनका सूचकहरूको टोलमा कार्यन्वयन गर्ने र गाउँपालिकालाई सो सूचक कार्यन्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।
 १०. आफ्नो टोल वस्तीलाई नमूना वस्तीको रूपमा विकास गर्न सहयोग गर्ने । टोल तहमा सञ्चालन हुने विकास निर्माणको कार्य गर्न गाउँपालिकासंग सम्झौता गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- टोलस्तरमा सञ्चालन हुने स - साना कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सामान्यतया छुट्टै उपभोक्ता समिति गठन गरिने छैन ।
११. हरित शहर, सफा शहर र सम्पन्न तथा सभ्य शहर स्थापना अभियानमा सहयोग गर्ने ।

१२. आफ्नो क्षेत्रमा भवन सहिता तथा मापदण्डको कार्यन्वयनमा सहयोग गर्ने ।
१३. पुर्ण साक्षर, पुर्ण खोप पुर्ण घटना दर्ता आदि अभियानमा सहयोग गर्ने ।
१४. टोलमा रहेका सार्वजनिक, पर्ती, ऐलानी आदि जग्गाको संरक्षणमा गाउँपालिकालाई सहयोग गर्ने ।
१५. समितिको अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष तथा सचिवको चयन सर्वसम्मतमा वा सो नभएमा बहुमतमा गर्ने ।
१६. गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनमा सहयोग गर्ने ।
१७. गाउँपालिकासँग भएको समझदारी अनुसारका अन्य कार्यहरु ।

७. सदस्यता :

टोल विकास समितिको सदस्यता देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- (क) यस विधानको उद्देश्य बमोजिम समिति प्रति श्रद्धा र निष्ठा राखी विधानलाई स्वीकर गर्ने स्थानीय टोलवासी यस समितिको सदस्य हुनेछन् ।
- (ख) पछि टोलमा बसाई सरि आएका सदस्य बन्न इच्छुक बासिन्दालाई समिति ले तोकेबमोजिम प्रकृया पुरा गरी सदस्यता प्रदान गरिनेछ ।

८. सदस्यता नरहने :

देहायको अवस्थामा सदस्य रहने छैन ।

- (क) सदस्यको मृत्यु भएमा ।
- (ख) सदस्यले दिएको सदस्यता परित्यागको लिखित निवेदन समितिले स्विकृत गरेमा

तर समितिको निर्णय उपर चित्त नबुझेमा साधारणसभामा पेश गर्ने र साधारण सभाको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

(ग) सदस्यता शुल्क नतिरेको वा समितिको नियम पालन नगरेमा समितिले निर्णय गरी सम्पूर्ण सदस्यहरूलाई जानकारी गराएमा ।

(घ) समितिलाई हानी नोक्सानी हुने कार्य गरेमा वा नैतिक पतन, आर्थिक अनियमिता वा भ्रष्टाचार गरेको अभियोग प्रमाणित भई सजाय पाएको कारण देखाई समितिले सदस्यबाट हटाउने निर्णय गरेमा ।

तर सम्बन्धित सदस्यहरूलाई सफाइ दिने अवसरबाट वञ्चित गरिने छैन । यस सम्बन्धी अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार साधारण सभालाई हुनेछ ।

(ङ) नेपालको प्रचलित कानूनले निषेध गरेको कार्य गरेमा ।

९. समिति गठन एवं कार्य संचालन विधि :

समितिको गठन एवं कार्य संचालन विधि देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) निश्चित भौगोलिक क्षेत्रका व्यक्तिहरूको सर्वसम्मत निर्णयबाट टोलको क्षेत्र निकनौल गरेपछि त्यस टोल भित्र बसोबास गर्ने अधिकांश घरधुरीहरूको उपस्थितिमा समिति गठन गरिनेछ ।

(ख) टोल विकास समिति गठन गर्न उपस्थित भएका व्यक्तिहरूले गरेको सर्वसम्मत निर्णयको आधारमा एक-एक जना अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव र आवश्यक संख्यामा सदस्यहरू हुनेछन ।

(ग) समितिमा कम्तिमा एक तिहाई महिला सदस्य रहनेछन् । अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव मध्ये कम्तिमा एक जना महिला हुनेछ ।

१०. समितिका पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार :

समितिका पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछन ।

(क) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१) नियमित रूपमा मासिक बैठक बोलाउने ।

२) बैठकको अध्यक्षता गरी बैठक संचालन गर्ने ।

- ३) बैठकमा अनुशासनको पालन गर्न लगाउने र छलफलका विषयहरु टिपोट गर्ने वा गर्न लगाउने ।
 - ४) छलफल हुदा सबैको विचार संकलन गर्ने र सर्वसम्मत निर्णय गर्न पहल गर्ने ।
 - ५) निर्णयहरु लागु गर्ने र गर्न लगाउने ।
 - ६) सचिव र कोषाध्यक्षलाई आवश्यकता अनुसार सहयोग पुर्याउने ।
 - ७) समितिले आर्जन/ प्राप्त गरेको नगद वा जिन्सी सामानको सुरक्षाको प्रबन्ध मिलाउने ।
 - ८) विशेष बैठकको आवश्यकता परेमा सबै सदस्यहरुको सहमतिमा बैठक बोलाउने ।
- ख) सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार :
- १) अध्यक्षको आदेश अनुसार बैठक बोलाउने ।
 - २) अध्यक्षको अनुपस्थितिमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने ।
 - ३) एकतिहाई सदस्यहरुको विशेष बैठकको लागी लिखित माग गरेमा विशेष बैठक बोलाउने ।
 - ४) बैठक पुस्तिकामा उपस्थित गराउने ।
 - ५) छलफलका प्रस्तावहरु संकलन गरी बैठकमा पेश गर्ने ।
 - ६) समितिका कृयाकलापका वारेमा सदस्यलाई जानकारी गराउने ।
 - ७) तोकिएका अन्य कार्यहरु गर्ने ।
- (ग) कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :
- १) समितिले गरेको आर्थिक कारोवारको लेखापरीक्षण गराउने ।
 - २) बैठकको निर्णय अनुसार संयुक्त रुपमा खाता संचालन गर्ने ।

- ३) अन्य सदस्यहरु संग समन्वय गरी सहयोग लिने दिने ।
 - ४) समितो नगद र जिन्सी जिम्मा लिई सुरक्षा गर्ने ।
- (घ) सदस्यहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार :
- १) गाउँपालिका संग भएको साभेदारी/सम्भौता पत्रमा उल्लेखित शर्त अनुसार गर्नु पर्ने कामहरु गर्ने
 - २) समितिको हिसाव किताब चेक गर्ने ।
 - ३) समितिका पदाधिकारीहरुले गरेका कामको मुल्याङ्कन नियमित रुपमा गर्ने ।
 - ४) समिति संचालनका लागि आवश्यकता अनुसार नीति बनाउन सहयोग गर्ने
 - ५) बैठकमा उपस्थित भई प्रत्येक छलफलमा भाग लिने ।

११. साधारण सभाको गठन र कार्य प्रणाली :

साधारण सभाको गठन र कार्य प्रणाली देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- १) समितिका सम्पूर्ण सदस्यहरु रहेको एक साधारण सभा हुनेछ ।
- २) साधारण सभाको अध्यक्षता समितिको अध्यक्षले गर्नेछ । निजको अनुपस्थितिमा समितिको सचिव र निजको पनि अनुपस्थितिमा समितिको जेष्ठ सदस्यले गर्नेछ ।
- ३) साधारण सभा समितिको सर्वोच्च निकाय हुनेछ ।

१२. साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार :

साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) समितिको साधारण सभाको सल्लाह प्राप्त गर्न उचित देखि पेश भएका विषयमा सल्लाह दिने ।
- ख) लेखापरीक्षक नियुक्ति गर्ने ।
- ग) समितिको लेखापरीक्षकको प्रतिवेदन पारित गर्ने ।
- घ) कार्य समितिलाई अधिकार प्रत्यायोजन गर्ने ।
- ङ) कार्य समिति सम्बन्धमा भएका उजुरी पुनरावेदन सुन्ने र निर्णय दिने ।

छ) आवश्यकता अनुसार सल्लाहकारको मनोनयन गर्ने ।

ज) समितिको वार्षिक कार्ययोजना स्वीकृत गर्ने ।

१३. आर्थिक व्यवस्था :

(क) समितिको देहाय बमोजिम आर्थिक स्रोत हुनेछ ।

(१) सदस्यताबाट प्राप्त शुल्क

(२) सरकारी तथा गैरसरकारी समितिबाट प्राप्त हुने अनुदान ।

(३) समितिको क्रियाकलापको सिलसिलामा प्राप्त हुने आय वा पुरस्कार ।

(४) अन्य आम्दानी ।

(ख) प्रत्येक असार मसान्तमा लेखा तयार गरी परीक्षण पश्चात् विवरण साधारणसभामा प्रस्तुत गर्ने जिम्मेवारी समितिको हुनेछ ।

(ग) समितिको नाममा प्राप्त सम्पत्तिको परिचालन र प्रयोग तोके बमोजिम हुनेछ ।

१४. कार्यसमिति तथा पदाधिकारीको राजीनामा :

(क) समितिका सदस्यहरूले आफ्नो पदबाट राजीनामा दिन चाहेमा अध्यक्ष समक्ष दिन सक्नेछन ।

(ख) अध्यक्षले आफ्नो राजीनामा सचिव मार्फत समितिको बैठकमा पेश गर्नुपर्नेछ र सो उपर समितिले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ

१५. कार्य समितिलाई अविश्वासको प्रस्ताव :

कार्य समितिका अध्यक्ष एवं पदाधिकारीहरू उपर अविश्वास लागे यथोचित कारण देखाई समितिका ६६ प्रतिशत सदस्यहरूले विशेष साधारणसभा राखी अविश्वासको प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ । अविश्वासको प्रस्ताव उपर छलफल गरी हुने निर्णयमा बहुमतलाई भन्दा सर्वसम्मतलाई बढी जोड दिइनेछ ।

१६ . विविध :

- (क) विधान संशोधन गर्नु पर्ने भएमा कार्य समितिले स्वीकृत गरेपछि साधारणसभामा पेश गरिनेछ । साधारण सभामा उपस्थित सदस्यहरुको दुईतिहाइ बहुमतले विधान संशोधन हुनेछ ।
- (ख) प्रचलित ऐन, नियमहरुसंग बाभिएका बुँदाहरु बाभिएको हदसम्म स्वतः खारेज हुनेछ ।

अनुसूची-२

टोल विकास समिति सूचीकृत गर्ने निवेदनको नमूना

मिति:.....

श्रीमान् प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू
ईन्द्रावती गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
नवलपुर, सिन्धुपाल्चोक ।

विषय :- टोल विकास समिति सूचीकृत गर्ने सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा यस गाउँपालिकाद्वारा संचालित वडा नं.
को.....टोलमा गठन गरिएको
.....टोल विकास समितिलाई ईन्द्रावती
गाउँपालिकाको कार्यालयमा सूचिकृत गरिदिनु हुन अनुरोध गर्दछु । यस
.....टोल विकास समितिको क्षेत्र देहायको चार किल्ला भित्र
सिमित रहनेछ ।

पुर्व सिमाना

पश्चिम सिमाना.....

उत्तर सिमाना.....

दक्षिण सिमाना

निवेदक

अध्यक्षको दस्तखत :

अध्यक्षको नाम, थर :

टोल विकास समितिको नाम :

ठेगाना :

सम्पर्क नं. :

अनुसूची - ३

टोल विकास समितिको विवरण अभिलेख कितावको नमूना

सि.नं.	टोल विकास समितिको नाम	टोल विकास समितिको पदाधिकारीको नाम, थर	समितिको ठेगाना	सम्पर्क नं.	प्रमाण पत्र दिनेको दस्तखत

अनुसूची - ४

टोल विकास समितिलाई दिने प्रमाण पत्रको नमुना

ईन्द्रावती गाउँपालिका

गाउँपालिका कार्यपालिकाको कार्यालय

नवलपुर, सिन्धुपाल्चोक

३ नं. प्रदेश, नेपाल

प्रमाण-पत्र

ईन्द्रावती गाउँपालिका वडा नं.....,स्थित
मिति.....मा गठन भएको.....टोल
विकास समितिलाई यस कार्यालयमा मिति.....मा सूचीकृत
गरी यो प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएको छ ।

आफ्नो टोल, बस्ती, समुदाय तथा गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक
पुर्वाधार, सुशासन लगायतका क्षेत्रमा उल्लेखनीय सहभागीताको अपेक्षाका गर्दै
उत्तरोत्तर प्रगतीको हार्दिक शुभकामना छ ।

प्रमाण - पत्र प्रदान गर्नेको

दस्तखतः

नाम, थरः

पदः

मितिः